

РУСТАМ ГАДЖІЄВ

ЛІНГВІСТИКА НА КАРТІ СВІТУ

НЕПОРОЗУМІННЯ,
КРИМІНАЛ ТА ІНТРИГИ
В РІЗНИХ МОВАХ

віх^ола

Рустам Гаджієв

ЛІНГВІСТИКА НА КАРТІ СВІТУ

*Непорозуміння, кримінал
та інтриги в різних мовах*

віхОла

Київ · 2022

Гаджієв Рустам

Г13 Лінгвістика на карті світу. Непорозуміння, кримінал та інтриги в різних мовах / Рустам Гаджієв. — К. : Віхола, 2023. — 384 с. — («Наукпоп»).

ISBN 978-617-7960-77-4

Мові байдуже, хто ви: святий чи грішник, благодійник або ж убивця. Якщо за життя вам вдалося зробити щось достатньо незвичне чи екстравагантне, мова з радістю покладе вас у шафку і дбайливо збереже для нащадків.

У книжці мовознавця Рустама Гаджієва ви знайдете лінгвістичні історії з усього світу — від Нікарагуа, де місцеві діти самі створили для себе жестову мову, й до Великої Британії з її Пороховою змовою, катами і започаткованими ними словами.

Чому сучасний ісландець запросто може прочитати древні тексти без допомоги і чому у нас так не вийде? Як навахо шифрували послання американців під час Другої світової війни та чим така страшна валлійська (яка насправді не така вже й валлійська)?

Автор розкаже не лише про все це, а й про об'єднання та поширення німецької мови, пояснить, як мовне питання стало причиною зіткнення потягів у Бельгії, розтлумачить картину Брейгеля, на якій зашифровано понад сотню ідіом з нідерландського фольклору. Мовознавець познайомить вас з лінгвокриміналістами, говіркою британських геїв, горилою Коко та навіть китайськими ієрогліфами. І заодно розповість, як з мовознавчої точки зору пов'язані легендарна «паляниця» і сумнозвісний «поребрик».

УДК 80(02.062)

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правовласників відтворювати заборонено.

© Рустам Гаджієв, 2022

© Яна Зіневич, обкладинка, 2022

© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2022

ISBN 978-617-7960-77-4

ЗМІСТ

	Передпередмова	13
	Передмова	15
Частина перша. ПРО МОВИ ПРОМОВКИ		
<i>Життєписи мов</i>		
Розділ 1	ЗАМОРОЖЕНИЙ <i>Про ісландську мову</i>	21
Розділ 2	НАВАХО НЕПЕРЕМОЖНИЙ <i>Про мову навахо</i>	29
Розділ 3	ОБ'ЄДНУЙ І ВОЛОДАРЮЙ <i>Про німецьку мову</i>	37
Розділ 4	ЯК ПРИБОРКАТИ ДРАКОНА <i>Про валлійську мову</i>	49
Розділ 5	ПОЧУТИ ТИШУ <i>Лікнеп про жестові мови</i>	64
Розділ 6	НЕ ІЗ СЬОГО СВІТУ <i>Про штучні мови в кіно</i>	84
Частина друга. МИСЛИВЦІ ЗА СЛОВОМ		
<i>Про мовознавців-детективів</i>		
Розділ 7	ЗНАЙОМСТВО <i>Хто такі лінгвокриміналісти</i>	93
Розділ 8	ПАСКУДНИЙ СУСІД <i>Про будинок № 10 на Ріллінгтон-плейс</i>	101

Розділ 9	ЛЮБОВ ДО ЗАГИБЕЛІ <i>Про нещасливе кохання та есеєски</i>	106
Розділ 10	САМОГУБСТВО, І КРАПКА <i>Про уважних чоловіків</i>	111
Розділ 11	БАГРЯНИЙ КИТ <i>Про фейсбук-знайомства</i>	118
Розділ 12	УНАБОМБЕР РОЗХОДИВСЯ <i>Про маніфести й бомби</i>	127

Частина третя. НА МЕЖІ ФОЛУ

Про протистояння людей і мов

Розділ 13	МІЖ ЛЕВОМ І ПІВНЕМ <i>Про бельгійську мовну боротьбу</i>	135
Розділ 14	А ЧАРІВНЕ СЛОВО СКАЗАТИ? <i>Про англійську обценну лексику і ЗМІ</i>	146
Розділ 15	НА ЗЛЕТІ <i>Про трагедію на Tenerife й авіакомунікацію</i>	156
Розділ 16	АФРИКААНСЬКІ ПРИСТРАСТІ <i>Про мову африкаанс</i>	171
Розділ 17	ВЕСЕЛКОВІ ТЕРЕВЕНІ <i>Про сленг англійських геїв</i>	180
Розділ 18	НЕЗВАНИЙ ГІСТЬ <i>Про синдром іноземного акценту</i>	194

Частина четверта. ВИСЛОВИ З КРИЛЬЦЯМИ

Про пригоди фразеологізмів

Розділ 19	ДУРНІ Й ДУПИ <i>Про фламандські образотворчі прислів'я</i>	209

Розділ 20	ВІЧНЕ СЯЙВО ВКРАДЕНОГО ГРОМУ <i>Про англійську театральну кривду</i>	222
Розділ 21	МІЙ ДІМ – МІЙ ШАБРОЛЬ <i>Про французький антисемітизм XIX століття</i>	226
Розділ 22	ТРИКЛЯТУЩИЙ ГОЛЛАНДЕЦЬ <i>Про «любов» англійців до голландців</i>	236
Розділ 23	КОМАНДА МОЛОДОСТІ КОРЕЙСЬКОЇ <i>Про південнокорейських жінок</i>	242
Розділ 24	ҐВІДО ТА ЙОГО ХЛОПЦІ <i>Про англійських католиків</i>	247

Частина п'ята. **СЛІДИ СЛІВ**

Про етимологію

Розділ 25	ЗА ПОРЕБРИК! ХРОНІКИ ШІББОЛЕТА <i>Про мовні паролі</i>	261
Розділ 26	ЗАНОСЬТЕ, МІСТЕРЕ БЕРК <i>Про дієслово <i>to burke</i></i>	273
Розділ 27	ПАРАЗИТИ З ДОЛИНИ САН-ФЕРНАНДО <i>Про англійські слова-паразити та соціолект <i>Valleyspeak</i></i>	283
Розділ 28	ПІДВІШЕНА ВАКАНСІЯ <i>Про слово <i>derrick</i></i>	292
Розділ 29	СПОТИКОВІ ЗНАКИ <i>Про історію пунктуації</i>	298

Частина шоста. КУЛЬТ ОСОБИ

Про особистостей і мови

Розділ 30	НА ПІВНІЧ ЧЕРЕЗ ПІВНІЧНИЙ ЗАХІД <i>Про гіпотезу Сепіра-Ворфа</i>	307
Розділ 31	ВЕЛИКИЙ СПРОЩУВАЧ <i>Про Чжоу Югуана та піньїнь</i>	318
Розділ 32	ШТУРМЕН <i>Про Людовита Штура і словацьку</i>	324
Розділ 33	СІДАЙТЕ, МСЬЄ ПРЕЗИДЕНТЕ <i>Про Леоніда Кучму та французьку</i>	334
Розділ 34	ЛОВЕЦЬ СВИСТУ <i>Про Джорджа Кована і мову свисту</i>	346
Розділ 35	ПРАВИЛЬНІ БДЖОЛИ <i>Про Карла фон Фріша і мову бджіл</i>	357
Розділ 36	ДИТЯ ФЕЄРВЕРКА <i>Про горилу Коко та американську жестову мову</i>	366
	Післямова	371
	Література	373